

„BISER“ izlazi dva puta
mjesečno.

Pretpлата na „Biser“ iznosi za
društva K 10—; za učenike i
muallime K 4-; a zaostale K 8-

BISER

Za oglase plaća se prvi put za
cijelu stranu 20, za pola 10. za
osminu 3, a za šesnaestinu 1 50
krune Slijedeća uvrštenja uz popust.
Za prijevode oglasa iz jednoga
jezika u drugi računa se 8 kruna po
stranici na godinu.

LIST ZA ŠIRENJE ISLAMSKE PROSVJETE.

Innemel-muminune ichvetun!

El islamu jalu ve lajula alejhi!

Pojedini brojevi 30 helera. Rukopisi se ne vraćaju.
= Neplaćena se pisma ne primaju, =

PLATIVO I UTUŽIVO U
Mostaru.

Sve što se tiče administracije i uredništva lista
treba slati na adresu: „BISER“, Mostar (Hercegovina

29. Šabana 1331.

M O S T A R

1. augusta 1913.

X:

Panislamizam i Pan- turturizam.

S francuskog prevodi: Salih Bakamović.
(Nastavak.)

Premda postanak panislamske ideje i život
Džemaleddinov sačinjavaju jednu te istu stvar,
nemoguće nam je ovdje iznijeti njegov živo-
topis; za to ćemo zabilježiti, da je Sejjid
Džemaleddin za svoga života imao velika upliva
megju muslimanima u Indiji, Egiptu i Perziji i
da su njegove ideje i planove poslije njegove
smrti počeli propagirati njegovi učenici i sljed-
benici, koje su urodile dosta sjajnim uspjesima.

Argumenti, kojima se je Džemaleddin u
svojoj propagandi služio, mogli bi se u kratko
iznijeti ovako:

Kršćanski je svijet — razglasavaše on —
unatoč što se sastoji od raznih rasa i nacija,
zauzeo vrlo nepravedno stanovište prema Istoku
i Islamu i potpuno se složio, da uništi islamske
države.

Kršćanske vojne kao i ideje Pierre-a L'
Ermite-a, (Petra Amjenskog) još i danas pos-
toje; u stvari nije se ništa promijenilo. Islamski
narodi Azije i Evrope nijesu jednaci sa kršćanima
pred međunarodnim pravom.

Ove kršćanske države ispričavaju svoje na-
padaje na islamske zemlje tobožnjim barbar-
stvom i nazatkom muslimana, one se osobito
tim služe prema turskom carstvu. S druge
strane one sa hiljadu intriga i spleta pa i
samim ratovima ugušuju sve pokrete, koji se
poduzimlju za reforme i napredak u islamskim

zemljama. Megjutim te nedostatke i mane is-
lamskih država lako nalazimo u svim kršćan-
skim zemljama. Od Jave je do Maroka dvade
set postotaka islamskog naroda potpalo pod
evropski jaram, dok je ostatak islamskih zemalja
predmet njihove pretjerane lakomosti. Svakim
nam danom u oči upada preporagjanje kršćan-
skih naroda, koji su u potpunoj snazi i životu:
izjave Gladstone-a i Jules Ferry-a, objave rata
od strane Rusije, a osobito one, koje je zapo-
čeo Nikolaj I. u ime krsta, te velika naprezanja
Evrope da naglasi i ovjekovječi vjerske nesug-
lasice muslimana, onda strah, koji ju spopada
od muslimanskih vjerskih obreda: od svetog rata,
od hodočašća Kabe, od vjerovanja u Mehdiu i
t. d. ne ostavlja ni tračak sumnje o njihovim
nepoštenim namjerama protiv islamskog svijeta.

Činjenica, da je ova mržnja na Islam kod
svih evropskih naroda zajednička, da to nije
apanaža samo nekojem izrnegju njih i da ona
najzad svršaje sa ogromnom koalicijom, imajući
cilj uništenja Islama, pokazuje da je muslima-
nima cijelog svijeta od prijeke nužde jedan
skori megjusobni savez za defenzivu, da očuvaju
svoju nezavisnost i prime elemente napretka i
nabave sredstva evropejske snage.

Ovo je kratak prijedlog teorija, koje je
Sejjid Džemaleddin u islamskom svijetu preda-
vanjem propagirao, te njegovih ideja, koje je
privlačivim i uvjeravajućim štilom u svom listu
„E1-Urvet ul-Vuska“ objelodanjivao.

On je uvijek obvezavao muslimane, da
strance ma kako protjeraju iz svojih zemalja;
on govoraše:

„Evropejci, na Istoku nazivlju „fanatizam“ ono, čemu oni kod sebe govore da je „nacionalizam“ i „patriotizam“. A što oni na Zapadu zovu „samoljubljem“, „ponosom“ i „narodnom čašću“, na Istoku nazivlju „šovinizmom“, što pak na Zapadu smatraju marljivošću i narodnom svijesti, na Istoku drže to kao od ksenofobije (mržnja na strance).

Radi toga treba da se islamski narodi što prije probude i da se više ne varaju. Sejjid je u svojoj Povijesti Afganaca, koju je napisao arabskim jezikom, pohvalio ovaj marljivi narod, da je junački obranio svoju domovinu od nasrtljivih Engleza i, diveći se njihovom ponašanju, u veliko ih hvali radi njihove patriotske i islamske marljivosti.

(Nastaviće se)

H. Hilmi:

U škripcu.

(Crtica iz učiteljskog života u Bosni.)

(Nastavak.)

IV.

Što je to na stvari? — upita prestojnik kneza.

— Zlo gospodine, prevarilo me je dijete. Gospodin učitelj je prav i krivo sam mu učinio.

Pitao sam sa gospodinom upraviteljem djecu, pa mi rekoše da je moje dijete najbolje učio. Najviše se je oko njega trudio, ne bi li ga ispravio, ali to djetetu nije bilo pravo, pa se je htio učitelju osvetiti.

— Dakle nije ga on udario? — upita prestrašen doktor.

— Nije, to je i samo dijete priznalo.

— Nego, kako je to bilo? — upita pristojnik.

— Dijete se ljuljalo na direcima, pa spalo u rupu i tu ruku prebilo.

— Onda ste vi nas nasamarili! — reče doktor.

— Ne on, nego vi. Pravo je rekao gospodin učitelj, da ste vi morali znati, kako je udarac nastao. Zaista velika blamaža! — reče prestojnik.

— Ne, ne, ja toliko nijesam kriv. Ja sam mislio, da knez istinu govori, a nije mi ni na um palo, da ispitujem, kakav je udarac bio. Tom je sve knez kriv.

— Bićemo mi sve tri kriva, — reče prestojnik.

— Bi li se to dalo ispraviti, upita knez, ja ne žalim troška. Ne bi kabulio za stotinu dukata, što sam prava zdrava čovjeka napao.

— A što će misliti o meni,? Ja sam bio veoma nesmotren i netaktičan! Stoga se je on onako muški ponio. Znaite, da mi nije niko izgovorio onoliko, koliko on,

te mi je to i dalo povoda, da budem onako grub. Ali kako će se to svršiti? Kneže idi u školu, pa kako znaš moli ga, da ti oprost. Tu ne treba žaliti, jer pametan je i odvažan dječko. Mogao bi nam sve trojici kapu ugrijati.

— Bi li mu ponudio što od para?

— Idi pa radi što znaš, ne će škoditi, ako se posavjetuješ sa gospodinom školskim stariješinom.

— Kako bi bilo, da se zovne stariješina ovamo? On bi ga mogao skloniti, da nam oprost; reče — doktor.

— Dobro je, sad mi nešto pade na um. Pitaću ja stariješinu, ima li kakva pogreška kod tog mladog učitelja, pa ćemo s tim možda opet doći u sklad.

— Ne bi bilo dobro, da zna stariješina, da smo mi u škripcu, da se bojimo, da se krivim osjećamo — reče doktor.

— Pravo imaš, nego idi ti kneže zovni stariješinu i to gledaj da urediš.

Gledaj ti, kako ćeš se izmiriti, a mi ćemo već lako; — dodade prestojnik.

Kada je knez izišao, prestojnik će doktoru:

— Ovaj nas je lopov nasamario, ali će to meni skupo platiti.

— Kako će se to svršiti? Ja sam u brizi. Čuo sam da ga nadzornik hvalio, je li to istina? — upita doktor.

Istina i te kako istina! Znaite li vi, da je na njemu četiri mjeseca bila sva škola?

Tad je dolazio nadzornik, rekao mi je, da je malo onakih učitelja. Osim toga fali ga i stariješina.

— Kako bi bilo, da vi pišete nadzorniku, da on posreduje, on bi njega poslušao?

— To ja ne bi smio učiniti. To je još gora blamaža! Nadzornik bi za svakog učitelja mnogo učinio, a nek-moli za onog, koji mu se dopada.

— Ja što ćemo gospodine prestojniče? Znaite li vi, da ja nemam više obraza pogledati mu u lice?!

— A ja,? Ja sam mu još i vrata pokazao, a osim toga mu zaprijetio, da ću ga otpustiti.

— A bi li vi to mogli učiniti?

Bi, ali to sada ne bi smio, jer bi mu sam dao oružje, s kojim bi me poslije progonio. Biva, da se spasim, njega ću upropastiti, a tim ne bi njemu štetu napravio, nego sebi. Onaki mogu svagdje naći zarade, a onda bi nam tek bio za vratom.

— To me sve većma zabrinjuje — na to će doktor.

— Servuz!... Idem ručati, a pritom ću misliti, što ću učiniti. — reče prestojnik.

— A Dieu!.....

V.

U jedan sat po podne bili su u prestojnikovoj kancelariji: školski stariješina, doktor i knez.

— Čuli ste gospodin stariješina, kako nas je knez — mene i doktora — nasamario. Ja sam vas pozvao, da se posavjetujemo, kako će se to svršiti.

— To će teško ići. Čuo sam, da je efendija bio na pošti. Sigurno je teligrafirao na vladu ili negdje na drugu stranu.

Doktoru i prestojniku stadoše oči.

— Što ćemo sad?! — reče doktor.

Prije svega, treba da zna štovani čitatelj, da je prestojnik bio jedan od onih starih nesposobnih prestojnika, koji je imao mnogo kubure radi svog neznanja, pa je radi toga bio veoma strašljiv. Ako bi mu čovjek zaprijetio sa vladom, onda ga uhvati drhat. Doktor je bio strašivica, kao svaki jevrej. Osim toga bojali su se, da ne izagje na javu, što su oni imali sa knezom.

— Kneže, reče prestojnik — vidi što ti uradi? Ovo će najprije skočiti na nos tebi, pa meni što bude. Nego idi, ako želiš, da ne propaneš, pa skloni gospodina učitelja, da ti oprosti i reci mu, nek mi po podne dogje, da onaj zapisnik poderemo.

Knez izagje, a prestojnik upita stariješinu:

— Bi li se išta moglo naći, da je taj mladi gospodin uradio, što bi mu se moglo prigovoriti? Ima li on priprave?

— Ima. Zgotovio ih je prije na ravna tri mjeseca.

— A pije li on rado?

Gospodine prestojniče, znam kud smjerate. Njemu se ne može naći ni trunka. On je revniji od mene. Kad sam ja bio bolestan, vodio je on školu ko i ja.

Nadzornik mi je rekao, da se rijetko nagje onaka učiteljska sila. Ja sam imao preko deset mladih učitelja pod mojom rukom, ali onakog još ne vidjeh.

Ne žali truda ni vremena, a što je glavno, gleda, da se bolje usavrši. Nikad o besposlici ne govori. Uvijek nešto pita, čita i kritizira.

(Nastaviće se.)

Alimed Naim:

Temelji islamskog morala.

S turskog prevodi: Musa Ćazim Ćatić.

(Nastavak.)

»Innellahe je'muru bil-adli vel-ihsani ve itai zil-kurba, ve jenha anil-fahšai, vel-munkjeri vel-bag'ji...« (Zaista Bog nalaže pravdu i dobročinstvo, izdašnost pram srodnika; on zabranjuje gadne riječi i djela, pokugjene stvari i prestup granica pravičnosti...) Sura Ennahl 92.

»Vasbir ala ma esabejkje, inne zalikje min azmil-umur« (I strpljivo snosi jade, koji te snagju, jer ta strpnja tvoja je odlučna u svjema stvarima) Sura Lokman 16.

»Ve limen sabere ve gafere, inne zalikje lemin azmil-umur« (Vjerovanje pak svih ljudi, koji nepravdu strpljivo snose i praštaju, mnogo je stalnije i uzvišenije, jer strpljivost je zaista od najvažnijih stvari, koje odlučuju; ona je mudrost života.) Sura Šura 41.

»Fa, fu anhum vasfah, innellahe juhıbbul-muhsinin« (Ali im ti oprosti i mimoigji njihove pogreške, jer Bog

ljubi one, koji su plemeniti u svojim djelima, koji dobro čine). Sura El-maide 16.

Ve lija'fu, ve lijasfehu, ela tuhibbune en jagfirellahu lek'jum...« (Nek im oprostite i mimoigju njihove pogreške. Ta zar ne bi ste i vi voljeli, da Bog vama oprosti) Sura Nur 22.

»Idfa' billeti hije ahsenu, fe izellezi bejneke ve bejnehu adavetun kjeennehu velijjun harnim« (Zlo dobrim vraćaj, pa ćeš vidjeti, da se tvoj neprijatelj promjenjuje u zaštitnika i prijatelja.) Sura Fussilet 34.

»...lil-mutteki nellezine junfikune fisserrai veddarrai vel-kjaziminel-gajza vel afine anin-nasi; vellahu juhıbbul-muhsinin" (. . . Onijem bogobojaznicima, koji milostinju od svog imetka dijele, kad su u izobilju i kad su u oskudici, koji umiju zatomiti svoju srdžbu i koji za uvrede praštaju ljudima... Bog zaista ljubi one, koji dobro čine.) Sura Ali Imran 128.

»Idžtenibu k'jesiren minezzanni, inne ba'dazzanni ismun, ve la tedžessesu, ve la jugteb ba'dukjum ba'dan...« (Ne podozrijevacite suviše često, jer ima podozrenja, koja su grijesna, ne uhodite tragove drugih i ne govorite zlo jedni o drugim) Sura Hudžrat 12.

Mi bi se možda udaljili od predmeta ove rasprave, kad bi opširno nabrajali sve vrline i lijepa duševna svojstva svetog Božijeg poslanika, koji je moralni vogja cijelog islamskog milleta. To ćemo prepustiti onim piscima, koji su svestrano i potanko kritičkom analizom opisali život, djelovanje i moralno vladanje pejgamberovo od njegova blagosovenog rođenja pak sve do preseljenja u viječnost, te ćemo se zadovoljiti samo tim, da navedemo neke njegove hadise, koje su putem tradicija upoznali šljedbenici Islama, a koji, općenito uzevši, na moral potiču, a od opačina odvrćaju.

Evo tih uzvišenih hadisa:

»Husnul-hulki halkullahil-a'zam« (Lijepa ćud je najveličanstvenije djelo Božije.)

»Mekjarimul-ahlaki min a'malil-dženneti« (Plemenitosti moralne su rajska djela, t. j. one čovjeka u raj uvode.)

»El-hulku viauddini" Ćud je poklopac vjere; to će reći: kakvoća vjerovanja jednog čovjeka mjeri se po kakvoći njegove ćudi.)

»Ma min šej'in judau fil-mizani eskale min husnil-hulki, lienne sahıbe husnil-hulki lejeblugu bihi derežete sahibissavmi vessalati« (Izmegju svega, što se meće u tezulju ljudskih djela, nema ništa teže od morala: ćudoredan čovjek svojom lijepom ćudi postizava stepen onog, koji posti i Bogu se moli.)

»Re'sul-akli baded-dini etteveddudu ilennasi, ve istinaul-hajri ila kjulli berrin ve fadžirin« (Poslije vjere vrhunac je mudrosti pribaviti sebi simpatije i ljubav svijeta, te dobro činiti i plmenitu i hrgjavu čovjeku.)

»Alejkje bi husnil-hulki, feinne ahsenennasi hulkan ahsenuhum dinen" (Drži se strogo lijepog ćudoregja, jer u vjeri su najbolji oni ljudi, koji su po ćudi najbolji.)

„El-Islamu husnul-hulki!“ (Islamska se vjera sastoji od lijepe čudi.)

„Ma hassenellahu halka abdihi ve hulkahe, fe jut'imehu ennare“ (Bog ne će paklenom plamenu predati svog slugu, kojem je i oblik i čud lijepo stvorio.)

„Keremul-mer'i dinuhu, ve hasebuhu husnu hulkihi, ve muruvvetuhu akluhu“, (Ljudska se slava sastoji u vjeri čast u lijepoj čudi, a ljudstvo u razumu.)

„Innekjum len tes'avunnase bi emvalikjum, feseuhum bibastil-vedžhi, ve husnil-hulki“ (Vi ne smažete, da sa svojim imanjem cijeli svijet obaspete dobročinstvom; za to nastojte ljudima dobrotu učiniti prijaznim licem i lijepom čudi.)

„Innellahe istahlesa hazeddine linefsihi, ve la juslehu li dinikjum illessehau ve husnul-hulki“ (Bog je ovu vjeru (Islam) kao čistu, učinio svojom vjerom. S toga se vašoj religiji (Islam) pristoji samo darežljivost i lijepa čud. Dekle ne budite nemarni, nego gizdajte svoju vjeru tim dragocjenim uresima.)

(Nastaviće se).

M. Č. Čatić:

Ramazanska večer.

Mom pobri A. Rašidkadiću.

Suton se spušta, mirisav ko smilje
I siplje zemljom svoje nujne čare —
Gle, mujezini već pale kandilje
I sviet ostavlja trge i pazare,
A suton pada, mirisav ko smilje. ...

Pobožni ljudi za soframa sjede,
Molitve usne šapuću im ti'o;
Radosnim okom u satove glede —
Bliedilo sveto post im licem svio;
Al oni veselo za soframa sjede.

Na polju suton sve to više pada.
I sve su stvari u duboku muku...
Čekaju ljudi, kad će top sa grada
Navjestit' iftar u plamenom zvuku —
A vani suton sve to više pada.

I gle, na jednom svjetlost neka sinu
S tabije biele, ko nur s Tura da je,
A sa njim zvuk se po vazduhu vinu —
Zvuči l' to svjetlost ili to zvuk se sjaje?
Večernji angejo to iz topa sinu.

I hrli, noseć psalam vrh usana,
Intinman, mio ko Božije rieči —
I zadnji disaj umrloga dana
U njemu plače, uzdiše i ječi. ...
Angjelu drhti psalam vrh usana.

A ezani ga mujezinski prate
I zvek posugja s iftarskih sofara,
Krila mu zvjezde svojim trakom zlate
I plam kandilja sa vitih munara —
I tople molitve pobožno ga prate.

Suton je pao mirisav ko smilje
I siplje zemljom svoje nujne čare,
Grleći krilom drhtave kandilje —
Svijet opet puni trge i pazare,
A suton miri kao amber — smilje.

Muhamed Ferid Vedždi:

Muslimanska žena.

S arapskog prevodi: E d i b T e š n j a k .

(Nastavak).

Š t a j e ž e n a ?

Žena je plemenito stvorenje; nju je stvaralačka moć Božija- odredila, da umnožava čovječiji rod i njena je dužnost u tom pogledu vrlo velika i uzvišena, da se s njom muškarac apsolutno ne može mjeriti.

Da žena uzmogne valjano tu važnu dužnost obavljati, njoj je Bog dao sve potrebite organe i doveo ih u harmoniju s tom dužnosti tako da — kad se pomno pogleda — cijeli nam tjelesni ženin sastav dokazuje, e je nju Božija moć odredila samo za vršenje te dužnosti. S toga mi vidimo veliku oprečnost i razliku megju tijelom žene i muškarca, a to nam jasno govori, da oni nijesu stvoreni, da se ma na kojem bilo polju poslovanja megjusobno natječu.

U enciklopediji devetnastoga stoljeća pod riječi: „žena“ čitamo ove retke:

— „Razlika izmegju muška i ženska ne sastoji se samo u tom, što su im različni oblici spolnih organa. Jest, i ako se najveća diferencija megju ova dva roda opaža baš u njihovim organima spolnim, ipak je posve jasno, da kod obojih i u svjema drugim organima, pa čak i u onim, koji su megjusobno najsljedniji, postoji neka osobitost, koja megju njima razliku čini“.

Za to pisac ovih redaka u enciklopediji postavlja znanstvenu poredbu izmegju sviju muških i ženskih tjelesnih organa, osnivajući je na potankom anatomsčkom eksperimentiranju, pak nastavlja:

— „Tjelesna konstrukcija žene blizu je djetinjem tjelesnom sastavu, pa stoga su žene kao i djeca pretjerano osjetljive, te se vrlo naglo uzrujavaju i srde.

Veselost, tuga i strah njija se veoma brzo i lahko prima, nu pošto ti afekti na njija djeluju bez njihova razmišljanja i intelektualnog djelovanja, to iščeznu. Za to je

eto svaka žena izvržena nestalnosti i promjenljivosti“. U istoj enciklopediji nalazimo i ove riječi:

— „Ljudima je svjema poznato, daje priroda ženama usadila u dušu veliku ljubav prama svakoj svijetloj stvari i svemu onome, što je može uresiti i ljepotu joj povećati.

Ova posve naravna ljubav sama je po sebi vrlo zakonita i legalna, jer sve što je pri ženi, čini je potrebitom gizdi i nakitu.

Tu potrebu ne diktira ženi samo njen prirodni sastav, nego i njena socijalna dužnost, a to je ona dužnost, što ju žena ne može vršiti drukčije, osim pomoću privlačivosti, kojom dušu muškarca opija.

I za to, što žene znaju, da njihova moć ovisi o ovoj privlačivosti, sve što podaje ures i povećava ljepotu, sve to na njiju vrši silan upliv, kojem se teškom mukom odupiru i u njima budi težnju za gizdom tako, da nijesu izuzete iz ovog pravila ni najrazumnije, ni najčišće žene.

Glasoviti filozof i socijalistički mislioc Prudhomme u svom jednom djelu ovako piše:

— „Koliko je žena umno od nas slabija, toliko je i njena savjest slabija od naše savjesti, a i čud joj je posve drukčija od naše čudi. Sud jedne žene o lijepu i ružnu ne može biti istovjetan s našim sudom za to, što se može za stalno reći, da one u poredbi s muškarcima nijesu odgojene kako treba.

Predočimo li sebi dobrahno ženu i njeno stanje, vidjećemo, da su one prama pravednosti ili pretjerane ili posve indiferentne, jer nejednakost je njihovo svojstvo.

Kod žena takogjer ne možemo opaziti težnje za ravnotežom izmegju prava i dužnosti, a ta baš težnja muškarca uči i — ako je ne može postići i utažiti — potiče ga, da se upusti u najžešću borbu sa svojim suvrstnicima — ljudima.

Stvar, koju žene obožavaju i ljube više nego išta drugo, jesu privilegije i osebnosti! Što se pak tiče pravde, koja je izjednačila sve razrede ljudskog društva, ona je za žene teški tovar, kojeg ne mogu nositi“.

Eto to su riječi enciklopedije devetnaestog stoljeća i glasvitog zapadnog socijalističkog filozofa. Riječi pak Mantegazze, kojim autor „Emancipacije žene“ potkrepljuje svoje misli nemaju nikakove vrijednosti u svezi s ovim predmetom, one se prama tvrdnjama tolikih filozofa i sociologa prošlog stoljeća mogu smatrati kao ideje pojedinca (efkarul-ahad) prama istinama utvrgjenim od strane cijele skupine (Idžma), jer enciklopedije su jezgra prosvjete prošlog stoljeća i osnov svijuu znanstvenih rasprava.

Što se tiče samog mene, slobodno smijem reći, da sve nedostatke, koji prljaju moral zapadne žene, nije prozročovalo ništa drugo, nego to, što su ih njihovi muškarci pri odgajanju udaljili od prirodnog zakona, kao što ćemo vam to, ako Bog da, dokazati njihovim sopstvenim riječima. Ali da su se ljudi pri odgajanju ženskinja držali islamskog odgojnog zakona, danas ne bi naša žena bila primjer zuluma i nasilja, niti bi se sav njen posao i rad sastojao u strastvenom ludom gizdanju i šetanju, kao što je opisuju Evropejci.

(Nastaviće se),

J. Tanović:

Bjelci.

Ej, kopkaju bjelci mojih osjećaja,
Sedlaju ih želje — žene vidovite,
Zauzdaju gjemom od tanane svile,
I lakim ih krokom zajahuju čile,
Da poteku moje ate vilovite —
I gle, jezde bjelci mojih osjećaja!

Grabe ati moji nevigjenim lietom,
A na njima vrište binjedžije mlade —
Plodna polja ravna čepkaju i gaze,
Proježguju uske klance i bogaze
I prolieću šume — božje rukosade---
Grabe ati moji nevigjenim lietom.

Ej, čudni su moji bjelci viloviti.
Još čudnije one mlade binjedžije:
Teže jednoj meti i cilju bez cilja,
Hiljadama ati prevaljuju milja,
U neznane kraje, gdje se ljubav krije —
Ej, čudni su moji bjelci viloviti!...

Dr. Osman Namik:

Teiste i ateiste.

(Vjernici i bezvjerci)

S turskog prevodi: Abdusselam Hadžiferizović.

(Nastavak.)

Filozofi i učenjaci srednjeg i novog vijeka egzistenciju Boga dokazuju ovim argumentom.

Uzročna veza megju istovjetnim jedinicama ovoga svijeta sačinjava jedan bezgranični solidno uregjeni oblik i prama tome je ta veza „slučajna“, jer je potrebna dijelovima (česticama), od kojih se sastoji. Pretpostavljajući kod svake „slučajne stvari“ njezinu egzistenciju nebivovanju, ona je potrebna uzroku, koji će joj egzistenciju stvoriti, a taj uzrok ne može biti spomenuti oblik, jer — pošto je nužno, da opostojnost uzroka, prethodi opstojnosti učinka — ovaj bi oblik morao prije sebe egzistirati; to je pak apsolutno nemoguće. Takogjer ni jedan od dijelova (čestica), koji sačinjavaju rečeni oblik, ne može biti uzrokom tog oblika, jer u ovom slučaju morao bi onaj dio (čestica), koji se pretpostavlja kao uzrok cjeline, biti uzrok takogjer i zasebno svijuu drugih dijelova (čestica) cjeline, pa po tom i uzrok sama sebe i svijuu svojih bezgraničnih uzroka. No i tako rezonovanje logika obara. Dakle moramo priznati da izvan spomenutog oblika neki poseban uzrok postoji, a to je Bog.

Filozofi na taj način dokazuju opstojnost nužnog bića — Boga. Što se tiče islamskih teozofa (mutekjeli-

min), oni to na četiri načina dokazuju: a) postankom materije, b) slučajnošću materije, c) postankom svojstva materije i d) slučajnošću svojstava materije. Dokaz pod a) ovo je:

— „Materialne čestice, od kojih se svijet sastoji, postale su. Sve što bivstvuje, nekada nije bivstvovalo. Sve pak, što je postalo po svjedočanstvu zdravog razuma, nužno iziskuje egzistenciju nečega, što ga je stvorilo, uspostavilo, a to „nešto“ je nužno biće — Bog.

Dokaz pod b):

— „Pošto su sva nebeska i zemaljska tjelesa sastavljena od nedjeljivih materijalnih čestica (molekula i atoma), to su potrebna tim česticama i za to su „slučajna“.

Kako pak kao takova nijesu u svom bivovanju samostalna, mora da izvan njija postoji neka sila, koja ih je stvorila, te koja njihovo bivovanje uzdržaje i uništava, a ta je sila nužno biće — Bog.

Dokaz pod c)

— „Neprestana promjena i prelaženje iz oblika u oblik elementarnih čestica, što svijet sačinjavaju, nužno iziskuje opstojnost jednog moćnog, stalnog, mudrog i nepromjenljivog vječitog upravitelja, koji te promjene proizvaja izvan tih čestica. N. pr. promislimo li se malko pomnije o načinu zametanja i razvijanja ljudskih tjelesa u majčinoj maternici, odmah ćemo nužno priznati, da je onaj, koji sve to proizvaja, mudar i znan, a to je nužno biće — Bog. Jer zdrav razum i nepokvarena narav ne mogu dopustiti, da bi kakova nedostatna i nepotpuna inteligencija mogla biti uzrokom ovakovih savršeno mudrih i solidnih činova“.

Napokon dokaz islamskih teozofa pod d) je ovo:

— „Pošto su sva tjelesa u prirodi megjusobno slična obzirom na svoj sastav, jer ih sačinjavaju jednorodne jedinice (čestice), to se sama po sebi ne mogu razlikovati ni individualizirati (tahsis), nego pomoću osobnih svojstava. Po tom dakle ta su tjelesa potrebna jednom individualizatoru (muhasis), a taj je — jer ne može biti „slučajan“ — nužno biće — Bog.

Džahid beg je iza prvih svojih riječi, koje smo na početku naveli, trebao zahtijevati, da vjernici - ako ništa drugo — iznesu svoje dokaze u ovoj stvari i tek onda proti njija svojim argumentima operirati; nu on toga nije učinio, nego je svoje misli nastavio ovako izlagati:

— Ovi dokazi imaju važnosti samo za one, koji ih upotrebljavaju u svoju korist. Vjernici naime njija smatraju apsolutno valjanim i nepobitnim. No u istinu ti dokazi samo dokazuju njihovo vjerovanje u Boga, a ništa samu egzistenciju Božiju. Među tim je svako takovo dokazivanje suvišno, jer ono ništa ne dodaje Božijoj opstojnosti, koja je već svakako vjericima poznata.

Da i mi pak ne mislimo i ne vjerujemo kao Laudenteque*), suvišno bi nam bilo na se upravljati pitanje: »zašto«?. I zaista je tako. Ni jednom vjerniku nije potrebno pitati se »zašto«?.

Nastaviće se)

Sejfuđin:

Mojoj ljubavi.

Gospojici: S. Della M.

(Nastavak.)

— Ali, kako se usugljuješ nazvati je zmijom? Ko si ti? — zagrmmim ja.

— Samo lagano i tiho, zasljepljeni čovječe! — opomenu me sasvim mirno utvara. — Da, rekla sam zmija, i, budi uvjerem, nijesam zadovoljna s tim nazivom. Htjela bih za sve žene naći nešto gorega, ono što bi njima priličilo. Zmija, to je zaista preblag naziv za ženu! Ali vi ih muškarci ljubite, vi to ne možete uviditi! Vi ste za to i slijepi i preglupi! Vas obmanjuje ženski pogled, ženska kretnja, njen posmjeh...

Vi ne pitate ništa, vama je dosta, da vam se pusti, da je obožavate, da joj tepate i da je cjelivate! Kukavice! Kako ste niski, kako ste maleni i neznatni!

— Ali, šta govoriš...

— Strpi se i nemoj me prekidati! Ja ih poznajem mnogo, vrlo mnogo, koji ljube, a ne znaju koga ljube! Dapače žive u istoj kući, blagosloveni bračnim ceremonijama, a još sveudilj ne znaju koga imadu uza se. Vidim na tebi, da si i ti jedan od onih zasljepljenih, koji jedva čeka da vidi svoju odabranicu u svojoj bračnoj sobi, i misli, da će mu odmah s njome osvanuti rajski dani života. Hoću za to, da ti otvorim oči, — ako je to uopće moguće, — da progledaš prije, nego što skočiš u bezdan.

Pitala sam te, je li ona tebe dostojna? Dakako, nijesi mi znao odgovoriti, jer na to nijesi nikada ni pomislio. Ja poznajem ljude, pa ti mogu reći, da je od sto žena, jedna dostojna muža. Ili, ako hoćeš obratno, od sto muževa, ni jedan nije dostojan žene!

— Tebi se miješa, ženo, šta govoriš tude? — upanem joj u riječ.

— Miješa se svemu svijetu. Ili, pravije, žene su promiješale pamet cijelome svijetu. Koliko vas muškaraca pita, je li žena ima smisao za njega. Hoće li ona njega, za to, što ga hoće, što ga ljubi, ili za to, da ima titulu, druga novac, treća ovo, a sve slobodu! Sve hoće slododu da, udavši se, — mogu birati muškarce po volji.

A vi, glupani, ne vidite to, slijepi ste!

Koliko imade žena, da pomaže svomu mužu u poslu koliko ih pak ima, da znadu najbližu okolinu, da znadu, šta biva — recimo sa njihovom domovinom.

Ali vi to sve ništa ne vidite, ne čujete i ne tražite od njih. Vama je glavno, da sve svoje, sav svoj život donesete pred ženu i da joj sve metnete u suknju i pod cipele!

Eto, znaš li na primjer ti, ljubi li tebe tvoja odabranica? Znaš li ti, šta znade tvoja odabranica? Znaš li ti, hoće li ona tebe uopće, i ako te hoće, hoće li te za to što te ljubi, ili za to da se uda, za to da bude slobodna?

Možda će ona donijeti sobom navaca! A ti novci nisu tebi ništa drugo, nego lanci, u koje te veže, dok traži

*) Laudenteque je francuski pozitivistički filozof. Doktor Džahidbeg je osnov svog predavanja uzeo iz njegova djela „Atheisme“.

druge, a onda joj moraš za te novce kupiti skupu opravu, da se sviđi - drugome!

— Sve je to suvišno za moje zlato! Ona je dragulj, angjeo je, i ko god bi proti nje rekao ma jednu riječ, ja bih bio u stanju, da ga smrvim u prah, u popeo.

— Ne spominjem imena, ali te samo upozorujem, da dobro pogledaš u ponor, prije, nego u njega skočiš! Vidi u prvom redu, ljubi li ona tebe, kao ti nju, je li dakle dostojna da je ljubiš, to jest, može li i hoće li da ti uzvрати ljubav, a onda, onda...., ne dovrši vila i nestade je.

*

Ostao sam kao okamenjen. Prošlo je nekoliko vremena, i ja se nijesam mogao sabrati. Nijesam mogao ni misliti, ni osjećati.

Ne znam, da li od straha ili iznenagjenja pred tom bijelom pojavom, ili pod utiskom teških joj riječi, ali ja nijesam u prvi momenat znao ni šta je sve rekla, ni šta to sve znači.

Kad sam došao sebi, ponovio sam sve njeno nabranje, i, pomislivši na svoj ideal, požalio sam, što je ta bijela prikaza iščezla, jer sam iskreno zaželio, da joj — barem pljunem u lice.

S kojim pravom dolazi ta protuha, da meni drži prediku o ljubavi.

Kako se usugjuje ta prikaza, da meni kudi sve žene, dakle i moju ljubav.

Pa je li to u ostalom istina, što mi je tu sve nabrojila?

Ne tiče me se! Ne ću da to ispitujem! Neka su sve žene sotone, moj ideal, moja ljubav, odabranica moja, nije taka kao druge, ona je najbolja, najčišća, najsvetija, ona mora da je ideal svima ženama, a meni je ona sve?

Ne ću ništa da ispitujem, ne ću ništa zlo da na njoj tražim! Da, ne ću, jer vjerujem, da je ona pravo savršenstvo Boga, na njoj bi uzalud tražili svi vijekovi i svi ljudi ma i najmanju pogrešku.

Da, ja ponovno vjerujem u nju kao u najidealniju žensku čistoću, i za to je od sada ljubim više, nego sam je ljubio do sad, tako mi pepela svih ljudi i ljubiću je vječno, sve više i više!

(Svršice se):

Kazanli Halira-Sabit:

Čovječanstvo, ideja vjere i civilizacija.

S turskog preveo: Ahmed Rašidkadić.

(Nastavak).

Dakle, da unesemo malo svjetla u tamne strane ovog pitanja: Čast (poštenje) je jedno svojstvo, kojemu ne možemo opredijeliti ni pravog značenja, niti jedinstvene bit-

nosti. To je jedno, svojstvo, koje u jednom plemenu ili pak narodu opredjeljuje neki stupanj, do kojeg čovjek smije doći, a svaki daljnji korak proglašuje nečasnim i nevaljalim. Eto to je dakle onaj faktor, što ga čašću (poštenjem) nazivamo. Ovo je pak svojstvo ljudi veoma različito i pokazuje nam se u raznovrsnim oblicima, te mu ne možemo odrediti granicu, a niti poznajemo njegovu pravu bitnost. Vrlo rijetko nailazimo na slučaj, gdje se u tom pogledu jednako misli kod sviju plemena i naroda. Dapače više puta vidimo, da je n. pr. stanoviti čin u jednom te istom narodu kod jednih osobita čast, dočim u očima je drugih prava nevaljaština. Dnevna kronika nam je tomu najbolji svjedok. N. pr. u Evropi je u granicama časti zajedničko posjećivanje balova, zabava i t.d. Tuđe dogju muško, žensko, sin, kćerka, otac, mati i sve je to poput beduinovih kosa izmješano, te je svakom slobodan izbor, s kime će sjediti ili šetati Otac od sina, mati od kćeri ništa se ne stidi, jer je to sve u granicama časti dočim bi to kad islamskih, a možda i kod svih istočnih naroda velika sramota bila.

Ova razlika i oprečnost u pojmu o časti, ne samo da postoji među raznim plemenima, nego dapače i među raznim klasama jednog te istog naroda.

Poznata je stvar, da ljudi, što god rade i misle, to oni čine u ime svoje sreće (blagostanja). Sreća je uvijek krajnja svrha.

I ova sreća nam se opet pokazuje u raznovrsnim oblicima. Pojedini razredi i staleži iščekuju svoju sreću na raznim kapijama. Pojava sreće nije jedinstvena. N. pr. neko je poljodjelac, neko pisar, neko vojnik, a neko pak i vladar, ali svakomu je od njih zvanje predmet njegove sieće. Za njih je sreća njihovo zvanje i na njemu je osnivaju.

Ali, da uzmogne eva sreća opstojati potrebno je, da čovjek posjeduje čast. Bolje rečeno: Zaštitnik sreće je čast (poštenje). Ovo je baš ona strana časti (poštenja), koja nama može u posao pristati.

Odavde proizlazi, da su sreće, kakogod su im izvori razni, tako isto i one reznovrsne, a dosljedno tome i zaštitnik te sreće — čast — pojavljuje nam se u različitim slikama. Kakogod je velika razlika između nosioca sreće n. pr. poljodjelca, pisara i vladara, te kakogod im je i sama sreća nejednaka, isto tako nejednak je i stepen njihove časti.

Jedan diplomata traži svoju sreću u politici i hoće pošto poto, da ju otud izbije. I uspijeva. Naravna stvar, da i odavde proizlazeća sreća hoće svoju čast. Ali ova čast nije slična niti jednoj koga drugog staleža. Kod drugog staleža nepošteno je kovati prevare, nekomu zamke plesti i prekidati ugovore, dočim se jedan diplomata može bez uztezanja na ovo svako obratiti, i to se ne može u nepoštenje ubrojiti. Glasoviti Bismark proveo je cijeli svoj vijek izmišljajući razne hile, a niko ga sa nepoštenja ne okrivljuje, jer je u istinu bio pošten čovjek. On je svoju čast i karakter potpuno očuvao. Dakle vidimo da čast nema svog opredjeljenog središta, nego je nestalno svojstvo, koje nam se sa stotinu lica pokazuje. Na temelju toga ne

možemo ni ovom faktoru povjeriti onu važnu dužnost čuvara ljudskog prava.

Članovi jedne zajednice udešavaju uvijek svoje kretanje u granicama svoje časti, a ovo njihovo kretanje kat kada bude štetonosno po drugu koju zajednicu. Dakle ovi prvi su stanoviti čin radili u granicama svoje časti, dok je kod drugih prestupak i povreda njihovoga prava. Mnogo puta čujemo, a i vidimo, da neko nešto čini, a da ne povredi svoje časti, nu to se od sama njegova brata smatra nevaljaštinom i on ga s nepoštenja okrivljuje, jer je taj čin bio uzrokom, da je ovaj svoje pravo izgubio. U ovom slučaju vidimo, da oba imaju pravo i da su oba časna, samo je ovdje jedno pravo povregjeno.

Povrede prava i njegov gubitak na svaki način nisu jedna — dvije, nego ih je mnogo i mnogo, ali sve u granicama časti i zaogrnutu njenim plastom. Ovaki slučajevi povrede prava i ako se na prvi pogled ne osjećaju, kad učestaju, potresu i samim poretom, kao što i kulturu koče.

Vidimo da ni ovom faktoru — časti — kao neodregjenom pojmu ne možemo predati zadaću zaštite prava. Mi se ne možemo osloniti samo na one, koji se strogo kreću u granicama časti.

(Nastaviti će se).

Epigrami.

Poslovice raznih naroda. Po njemačkom složio: **Sulejman Mursel.**

Lako stara smrt obara,
Skoro redom kosi,
Al' i mlada iznenada
Često sobom nosi

*

Kao mudrac moraš dušu
Na visoko dići,
Gdje je grdnje zavidnika
Ne mogu dostići.

*

Umišljenom velikanu
Ne skreći sa puta;
Žaba vazda jako zine
Al' muhu proguta.

Nestrpljivost l'jepu djelu
Nikako ne prija,
Jer se i list postepeno
Iz pupa razvija.

*

Kada silnik moć izgubi,
Tad sa mržnje pati;
Mrtva orla i vrana će
Hrabro čerupati.

Dr. Husein Hulki;

Ramazanski post.

(S turskog preveo **Hajreti.**)

(Nastavak.)

Želudac i crijeva, pošto neko vrijeme ne obavljaju probavne funkcije, odmire se i okrijepe. Osobito vrlo korisno ovaki odmor utječe na ljude, u kojih se je želudac raširio, a crijeva oslabila i elastičnost izgubila, pa su s toga oboljeli na slaboj probavi. Dapače liječnici takovim ljudima propisuju kao lijek dietu, a svrha im je od tog jedino to, da mu se želudac i crijeva isprazne i odmire, te da se zapriječi ukiseljavanje i gadni zadah hrane zbog teškog prokuhavanja u probavnim organima.

Ta se svrha naravno postizava za vrijeme posta. Post ramazanski vrši takogjer psihički efekat (duševni upliv, te'siri ruhani) na čovjeka, a taj se efekat sastoji u tom, što svaki uvjereni musliman zadovoljstvom srca i mirnoćom savjesti, koju osjeća, vršeći svoje vjerske dužnosti, sve svoje osjećaje i pohote odlučno pod svoju vlast potkuči.

Njemu se tada pruža prilika, da očisti od grijeha svoju dušu i svoj moral poljepša jednom vrsti psihičke edukacije (terbijei ruhanije), koja se zove „nijjet“ (namjera), a sastoji se u njegovoj čvrstoj odluci, koju u svijesti stvori, da će za cijelo vrijeme ramazanskog posta svoje strasti i pohote držati u svojoj pobožničkoj vlasti.

Ovakovu borbu sa samim sobom i pobjedu nad svojim strastima, životinjskim pohotama i tjelesnim potrebama današnje znanosti smatraju duševnim svojstvom, koje one nazivaju autosugestijom*) (Telkinat bizatihi).

Iz gornjih se izlaganja vidi, da za vrijeme posta nastaju pod njegovim uplivom tri posljedice, o kojim treba malo opširnije progovoriti. —

Evo tih posljedica:

1. Funkcija hranjenja prestane uslijed insufisivne alimentacije. 2. Za vrijeme posta želudac se i crijeva isprazne. 3. Osobiti se znakovi opažaju u centru živčanom (Merkezi asab.)

Kad se slabo vrši funkcija hranjenja (fili igtiza), krv počne po malo ispijati mast u ljudskom tijelu, t. j. mast se počne topiti i trošiti, ili zapravo čovjek stane sam sebe jesti, a to se stanje po znanstvenoj terminologiji naziva „autophagija“, koja se od strane liječnika kao metoda liječenja u mnogim slučajevima bolesti umjetno upotrebljuje. Jer kad tijelo ne prima potrebitu količinu hrane, ono uza svoju mast jede t. j. rastapa takogjer i neke svoje bolesne sastavne čestice.

Eto s toga su liječnici, kako bi tijelo jedući samo sebe, uništilo te bolesne čestice, postavili metodu liječenja

*) Kad je prije nekoliko godina neki Talijan Succi — kako su novine javljale — proživio četrdeset dana bez hrane i vode, poznati je profesor Cermin ustvrdio i dokazao, da je toliko vrijeme mogao izdržati glad i žegj samo pomoću autosugestije.

„apstiniranjem“ u mnogim bolestima kao u polisarciji, nekojim zastarjelim sifilisima (frenjak**), nekim upalama i t. d.

Od takovih metoda liječenja megju liječnicima su najpoznatije ove: „Valsalooova metoda“, „Metoda Dance-lova“, „Metoda Steinova“, „Schveiningerova metoda“, te Demonova, Hartlova i arapska metoda.

Kako se vidi gladovanje nije vrlo škodljivo po nas, nego se po medicinskim pravilima dapače upotrebljuje za neke bolesti kao korisno sredstvo. Ako dakle neko misli, da se post islamski, koji nije ništa drugo, nego privremeno apstiniranje od hrane i pića, škodljiv i koliko trunak, taj posve krivo misli. To pak njegovo krivo mišljenje, ili pravije: uobražavanje bez sumnje je pošljedica njegova slabog vjerovanja u islamske istine.

I danas u Njemačkoj postoji jedna metoda liječenja apstiniranjem od hrane, koja se zove „Hungerkur“ a koja je ,tamo vrlo priznata i primljena.

S ovoliko ćemo se o tom zadovoljiti, jer se bojimo, da će nam se prigovarati, e smo se od premeta udaljili, ako se i nadalje upustimo u razlaganje o svjema metodama liječenja apstiniranjem od hrane, od kojih smo neke gore naveli, a koje Francuzi nazivlju: „Cura famis“ i „Diète negative“.

Nama je svrha bila pokazati čitaocima, kako je naša vjera velika i kako islamsku svetu ustanovu, post i sama znanost prima kao jednu vrst higijenske metode.

Napomenuli smo, da se uslijed nedovoljnog hranjenja (insuficivne alimentacije) za vrijeme posta probavni organi: želudac i crijeva ostanu prazni, bez hrane, te da se tako odmaraju i jačaju; nu osim toga na te organe ne mogu tada uplvisati nekoji ptomaini***), koji nastaju kao pošljedica — ukiseljivanja za vrijeme prokuhavanja

Nedovoljno je hranjenje osobito koristan i djelotvoran lijek za one ljude, u kojih se je želudac raširio, a crijeva elastičnost izgubila.

Meni su neki ljudi kazivali, da su za vrijeme ramazanskog posta izvanredno mirni, i normalni dočim su se izvan ramazana uvijek tužili, da poslije svakog jedenja osjećaju, kako im gore ruke, dlani i čelo, kako odmah tijelom klonu i otrome, te ih san spopane; jednom riječi: kako teško hranu probavljaju.

Dakle post je po tom higijensko vrlo korisno sredstvo za stomak i crijeva.

**) Na primjer sifilis, koji se nije na vrijeme i valjano liječio, nego je prekomjernim upotrebljavanjem žive u lijekove prešao u fazu tercernog frenjka, liječi se t zv. arapskom metodom, a to je jedna vrsta diete. Fiziologijski osnov te metode sastoji se u tom, da čovjek gladije, da se umanj funkcija hranjenja, te tako pospješi autophagija, t. j. trošenje masti i nezdravih čestica u ljudskom tijelu.

***) To su neke vrsti organska tjelešca, koja pr.laze u krv i u tijelu s toga nastane tromost i toplina a koža ispuca, te još neki znaci se pojave; jednom riječi tako se zove sve ono, što preuzrokuje autointoxicaciju t. j. samootrovanje.

Mnogo je ljudi, koji su — bez ikakove potrebe liječniku — popravili svoj želudac samo pomoću ramazanskog posta.

Osobito ovdje treba istaknuti u kakovu je stanju živčani sustav čovječiji za vrijeme ramazanskog posta. (Svršice se).

Hazim Muftić:

Stambolski softa i Sadri -azamova kći.

(Istočna pripovjetka).

(Nastavak.)

Hafiz je sada bio svjestan, da se gornje vaizovo pravilo ne može protegnuti na one ljude, čiji su očevi radili šeriatom zabranjene poslove, pa mu je bilo začudno, zašto to ovaj vaiz nije odmah u svome vazu rastumačio. Za to se odluči da poslije vaza pred džamijom upita dotičnog vaiza o gornjem pravilu.

— „Oprostite, efendija, što ću vas malo uznemiriti! Vi ste sada u džamiji kazali, da je svakom čovjeku najbolje biti ono, što mu je i otac bio!“ reče Hafiz vaizu pred džamijom, kad ga je na samu uhvatio.

— „Jesam!“ — odgovori hodža.

— „Dobro! Ali vidi, moj je otac bio veliki kradljivac! Kako ću ja biti ono što i on, kad je kragja zabranjena?“

Hodža se na to malo zamisli, osmjehne se, za tim nastavi:

- „Ja ću i tebi naći izlaz, a to je: Ti se moraš držati četiriju šartova u životu, pored kojih moreš slobodno krasti. Ta četiri šarta jesu: prvo: gdje te god namaski vakat zateče, odmah uzmi abdest i klanjaj, drugo: nemoj nikad slagati, treće: što god se kome dopada, — a ne protivi se šeriatu, nek se i tebi dopada i četvrto: kada kradeš, nemoj sve pokupiti, nego ostavi i sahibiji najmanje polovinu!“ —

Tu se Hodža i Hafiz rastadoše i do malo vremena je iz toga mjesta nastavio svoje putovanje, zapamtivši dobro vaizove savjete.

Kad je naš softa iz te kasabe krenuo, sustigne u putu dvojicu derviša, takogjer svjetskih putnika, pa ih zamoli, da ga u svoje društvo prime. Derviši ga preko volje prime i nastave svi skupa putovanje.

Dervišima je bilo nekako mrsko Hafiza odbiti, a još im je teže bilo što su ga u svoje društvo primili, jer im je u napred bilo žao, što će morati svaku zaradu s njim dijeliti, za to su sada počeli snovati način, kako da ga se kutarišu.

Tako su neko vrijeme išli i išli, dok ne dogjoše do nekog bunara, u koji se moralo duboko sići, da se vode zagradi. Osim toga derviši su znali i to, da ko je god u ovaj bunar do sad sišao, nije se više povratio.

Derviši su za to dakle znali, a vidili su na Hafizu i njegovom nevinom ponašanju, da, on u to nije upućen. Za to derviši zamole Hafiza, da on sigje u taj bunar i zagrabi im vode, jer su jako ižednili. Hafiz ne misleći ni na kakvo zlo, uzme malu posudu, koju su derviši sobom nosili i sigje niz nekakve slične bašamacima ljestve u bunar.

Kad dolje, a ono nije bunar, nego nekakva duboka pećina kroz koju teče lijepa bistra voda, a naokolo su se vidile još mnoge udubine poput soba, koje su u stijenu uvaljene.

Hafiz se sage da zagrabi vode, a u isti mah izagje pred njega iz jedne pećine jedan Arap sa golom sabljom u ruci.

— „Stoj! Ne možeš naljevati vode, dok mi na jedno pitanje ne odgovoriš.“ — zagrozi se Arap Hafizu.

Za tim Arap odvede Hafiza u jednu pećinu, u kojoj se vidilo po tlima mnogo insanskih glava odsječenih, a u jednom kutu je sjedila nekakva stara, vrlo ružna baba.

Arap, koji je bio mlad i vrlo lijep, pokaže sabljom na onu babu i upita:

— „Vidiš li ovu staru babu?! Ja sam nju sebi vjenčao i uzeo za ženu! Kako se to tebi svidja?“ —

Hafizu to u prvi mah bilo začudno da ovako mlad i lijep čovjek uzme onako staru i ružnu babu za ženu, ali se u taj čas sjeti savjeta onoga vaiza, da što god se kome dopada, a ne protivi se šeriatu, ne treba kuditi. A najposlije, kad se Arapu njegova baba svidila, za što, da se ko na to ljuti i s njim se džaba svagja. Srećom kad je meni ne utovariva, promisli Hafiz i sabravši se odgovori.

— „To je vrlo lijepo! Kad ti se tako svidjela, neka si je baš vjenčao!“ —

Taj se odgovor Arapu očito dopao, jer pokazavši Hafizu one odsječene glave kaza mu, da su to bili, sve oni, koji su protivno odgovorili; gadeći mu njegovu dragu babu, pa su za to i zaglavili. Za tim darova Arap Hafiza sa jednim šipom, rekavši mu neka mu to bude spomen od Arapa iz dubokog bunara i dozvoli mu da može slobodno zgrabiti vode i izaći.

Hafiz ostavi šip za pojas, zahvali se Arapu i zgrabivši vode izagje gore svojim dervišima, koji su se bili izvalili na ledinu da malo prokunjaju u uvjerenju, da su se Hafiza za uvijek riješili.

Kad derviši ugledaše Hafiza, iznenade se, ali da sakriju pred njim svoju zlu namjeru, napraviše se, kao da ne znaju šta se dogagjalo prije sa onima, koji su u ovaj bunar silazili, uzmu vodu, napiju se i krenu sa Hafizom dalje.

Idući malo dalje, ugleda Hafiz, kako preko polja u smjeru prama njima leti jedan Tatar na konju, koji raznosi poštu. Po odijelu i drugim znakovima upozna Hafiz, da je to stambolski Tatar — poštar, te odluči zamoliti ga, da i njegovoj, kući ponese jedno pismo, u kojem će se javiti svojoj ženi, da je fala Bogu zdravo i da se ne brine za njegov. Tatar se je izvinjavao, da nema kad čekati, jer

da hiti, ali na mnoge molbe Hafizove zastane i pričekava, dok ovaj napiše pismo.

Hafiz kaže Tataru sokak i kućni broj, gdje ima ovo pismo predati, a uz pismo predade Hafiz i onaj šip, što mu ga je darovao Arap, zamolivši Tatara, da to preda kod njegove kuće, jer da pri sebi nema ništa boljeg i vrednijeg, sa čim bi svoje ukućane obradovao.

Tatar sve primi i dobivši, od Hafiza još nešto hedije u novcu za svoj trud, krene niz polje najvećom brzinom.

(Nastaviće se).

Mehmed Akif:

Jedan vaz.

S turskog preveo: **Ašik.**

(Nastavak).

Ljudstvo je bilo u povojima razvitka, u djetinjstvu kultumo-socialne evolucije; ono je prošlo kroz mnoge vjekove, mnoge epohe prevrata i revolucija, pa je prema svakoj toj epohi trebalo i novu religiju objavljivati. Na koncu je kao posljedna Božija objava došao Islam, da izvede ljudstvo iz bludnje na put istine i spasa, kako bi — držeći se njegovih ustanova i propisa — postiglo na ovom svijetu sretan život, a na onom vječito blaženstvo. Jest s tom je svrhom objavljena naša sveta vjera.

Islam je vjerski rad, vjerska borba. Bog je u Kur'anu (a. š.) rekao: „Obavljajte molitvu“, pa je odmah tom dodao: „I dijelite zećat“. A ko može davati zećat? Svakako onaj, koji ima, ko je bogat. A čime se imetak i bogatstvo stječe? Naravno, radom i nastojanjem. Eto vidite, braćo islamska. Da uzmognemo jednu od najvećih vjerskih dužnosti izvršiti, moramo raditi, samo raditi.

Na mnogo mjesta u Kur'anu (a. š.) imperativno se muslimani upućuju na složan rad i zajedničku borbu, a takogjer ih i mnogi pejgamberovi hadisi pozivaju, da kompaktno djeluju na korist svoje zajednice. A kako ćemo mi udovoljiti tim vjerskim propisima? Bez sumnje samo radom i nastojanjem.

Da su oni muslimani, koji su živjeli u početku Islama, bili kao mi, da li bi blii mogli polučiti sve one sjajne i vanredne uspjehe u kulturnom i društvenom pogledu, što ih je historija zlatnim slovima zabilježila? Ah, kako oni bijahu radini, marljivi, veledušni i energični!

Cijeće ćete i skupine velikih ashaba rasijale se na sve strane svijeta, osvjetljujući ih lućom prave i istinite prosvjete. Nijesu kao mi skrštenih ruku stajali, nego su nastojali i radili i njihovu se jedino radu ima zahvaliti sva ona materialna i intelektualna kultura, koja je više stoljeća carevala u Iraku, Siriji, Egiptu i Andaluziji, a na čijem je temelju izgragjena ova današnja civilizacija na Zapadu.

A što je uzrok, da je islamski svijet došao u ovo današnje kukavno stanje?

Mi vidimo, da su na sve strane: u Kini, Indiji, na istoku i zapadu, na sjeveru i jugu današnji muslimani u letargiji i nazatku, u smrzlosti i stagnaciji. Među njima nema ljubavi ni poznanstva; jedni o drugim pojma nemaju. Nas ni jedan ne zna, koliko u kojem kraju zemlje živi naše jednovjerne braće, njihovi jezici, običaji i ćudoregije toliko su nam poznati, koliko i španjolska sela;

Trebali bi se sramiti. Kad hoćemo jedni druge upoznati, moramo se obraćati na Evropljane i evropske knjige. Ah, kolikog li za nas u tom poniženja! To bi morali jednom shvatiti.

Poznato vam je, da je Islam ustanovio jedno najveće i najsolidnije bratstvo, pa gdje je to bratstvo sad? Danas nema jednog naroda, da je rascjepkaniji i razdijeljeniji od nas. Muslimani na sve strane u neznanju i mizernosti propadaju. Evo vam za primjer one naše braće, koji žive pod vlašću gordog Albiona. U Indiji ima 200 milijuna ljudi, a podijeljeni su u dvije vjeroispovijesti: muslimanstvo i brahmanstvo. Oni su jednog roda i plemena, jednog jezika i domovine. A šta s njima radi engleska vlada? Muslimane potiče, da na kurban-bajram kolju samo volove, koje sljedbenici brahmanske vjere smatraju svetom životinjom; muslimani se naivno pvedu za tim spletkama i uprkos svojih suplemenika žrtvuju volove, što među brahmancima naravno izaziva negodovanje, koje katkad nagje izražaja i u reakciji, tako, da oni u muslimanske džamije bacaju svinjećije glave pa se iz toga često izrode među njima tučnjave i bitke koje se svršavaju na obostranu štetu, a na korist samih Engleza. Takovom eto politikom „Devide et impera“ Englezi svoju vlast podržavaju u Indiji i nad muslimanima i nad brahmancima.

Kad je današnji afganski emir na svom putovanju kroz Indiju vidio ovo žalosno stanje Indijanaca, rekao je tamašnjim muslimanima:

— „Šta vi radite, za Boga!? I ja znam, da je na nas kurban vadžip, da smo ga dužni klati; ali pitam vas, da li taj kurban baš mora vo biti? Zar ne bi mogli žrtvovati, deve, ovce, koze? Zašto tom budaleštinom svojom Englezima somun pomašćujete?...

Emir Habibullah je otišao i među brahmance, otkrio im pozadinu ovih megjusobnih borbi i tako ih donekle ublažio.

Pogijimo u Kinu, pa ćemo i tamo isto stanje kao u Indiji naći, a to sve zbog muslimanskog džehaleta i neznanja.

Neko je rekao: — „Kao što kršćanstvo ne može opstojati uz prosvjetu i nauku, tako ni Islam ne može egzistirati uz neznanje i džehalet.“

Tako je: kršćanstvo je vjera inferiornosti; ono ne trpi znanosti ni napretka. Muslimanstvo je pak vjera evolucije, napretka i rada; s toga je u najvećoj opreci s neznanjem i džehaletom. Mi svi znamo, da je Islam u početku svoje pojave bio na vrhuncu slave, kulture i moći. Mi smo tada bili na tolikom nivea-u intelektualne kulture da su neuki Evropljani iz najudaljenijih krajeva Zapada dolazili na nauke u Bagdad i — poslije — u Kordovu,

gdje su se prosvjećivali znanjem islamskih učenjaka. U andaluzijskim su sveučilištima stekli naobrazbu mnogi kraljevi, državnici i visoki crkveni dostojanstvenici sa sviju strana kršćanske Evrope. Tamošnji mnogi gradovi bijahu rasadišta prosvjete i znanja.

Onda se polahko počeo širiti džehalet i neznanje, dok na pošljjetku nijesmo došli u ovaj kukavni položaj.

(Nastaviće se).

Husein Gjogo:

Kako je Mehaga uhvatio Lucina zeca.

(Humoreska.)

Za ljetnih noći vazda je pred našom ulicom čitavo sijelo. Ljudi, koji su cijeli dan trpjeli poznatu mostarsku žegu, izlaze iza večere na ulicu, te sjede na jednoj dugoj klupi, da se prije spavanja ugodno porazgovore na tihom noćnom vjetriću. To bi se sijelo ponekad oteglo do iza pola noći, a osobito onda, kad bi se povela riječ o prikazama i gjavljima.

I sada se — nakon pet godina! — sjećam, kako je Ibraga pričao na toj klupi, šta mu se je dogodio jedne noći u Dubravama, kad je u svom bostanu dozivao svoga amidžića.... Ozivao mu se sa sve četiri strane, a ipak nije bio u bostanu, već na prelu kod cura u drugom selu! — Mujagi opet nedavno, a u gluho doba, iskočilo pred noge šareno kozle iz našeg groblja, koga on nije nikako mogao uhvatiti. A večalo je ćudnovato... Mojem dajdži opet došla pred noge kvočka sa pilićima, kad je nešto prije ponoći išao kroz Podhum kući u našu mahalalu. Pa zaludu je moj dajdža „hiškao“ i gunjem mahao oko sebe, opet nije mogao kvočke poplašiti. — Moj komšija Marko iste večeri kazivaše, šta se je prije dogodilo umrlom Selimagi, kad se u gluho doba vraćao sa sela kući, pa je rad sebe morao ćučnuti kraj našeg harema (groblja). Tad mu je sa zida skočio vrag upravo za vrat i povikao: „Selimaga, de me pronosaj!“ Selimaga je ponio vraga na sebi, uhvativši mu ćvrsto obje noge rukama. Kad su stigli do prve svjetiljke, vrag je rekao; „Pusti me!“; na što Selimaga zaviče: — A, jok! — i opet ponio vraga dalje do druge svjetiljke, pa ga tu sa sebe svalio. Tad opazi na svoje ćudo, da to nije bio vrag, no budalasta Ciganka Hata! Kada je ovo Marko isprićao, dodao je još kao poduku: da je u ovakim teškim zgodama najbolje, da ćovjek bude sabran i da odmah ne bježi, već neka junaćki pogje k prikazi, pa bogme neka je rukama opipa i prihvati. Onda će se osvjedoćiti, da tu nije ono, što mu se prićinilo, nego je kakav predmet, životinja i t. d.

— Imaš sasvijem pravo, moj Marko! — pritakne moj prvi komšija Mehaga. — Evo da vam kažem, što sam

ja prije dvije godine doživio baš u ovoj našoj mahali. —

Prisutni se pomakoše bliže Mehagi, i četrnaest očiju pade pogledom na njegove krupne, plave brčine, na široko lice sa dosta udubljenim crtama i dugim i raskuštranim obrvama, kroz koje su zurile njegove dobroćudne oči. Imao je na sebi plavu „monduru“ željezničku sa kratkim bijelim piskom na debeloj uzici. Niže raskopčanog kaputa vidio se početak bijelih dosta zamazanih hlača, iz kojih su izlazile čvrste noge sa jakim, krupnim stopama, kakove je imao samo Marko Kraljević ili Džerzelez Alija. Ruke su mu bile okošite, ali debele kosti, runjave i duge, kojima bi toliko pripomagao svome govoru, da bi njihovim značajnim kretnjama od sitnice načinio krupnu stvar. Prema njegovoj tjelesnoj veličini odgovarao je i njegov glas, a odmaklost u godinama, koja se vidjela u licu i pogledu, davala je njegovom govoru ozbiljnost i važnost toliko, da su prisutni svom dušom učestvovali u ovom njegovom doživljaju.

„Vi znate — govoraše Mehaga — da sam ja čuvar kod željeznice; ovo mi je 21. godina u službi, a 56 godina je prošlo, od kako me je majka na svijet dala. Kroz toliko godina nikad mi se nije ništa prikazalo i ako sam momkom svašta radio. Sto sam noći u groblju prespavao! — pa mi se opet nije šta trefilo. Samo, vala, jednoć u mojem životu bijah u neprilici, ali se je dobro svršilo.

To je bilo u kasnu jesen prije dvije godine. Ja sam bio u jedan sat po podne preuzeo službu do u jedan ponoći, kad trebam ići kući. Prije, nego ću ostaviti stražarenje, sjednem na prag jedne drvene čuvarnice, da zamotam cigaru i da je pripalim na mojoj svjetiljčici. Ta je kućica na osami i do najbliže zgrade ima 20 m. Taman ja da ću otvoriti duhansku kutijicu, kad me po glavi i po rukama posu nekakav pijesak. Pogledam više sebe, gore drvena šiša, a pokrov od katrana. Nema ništa upadljivo. — Nu odaklen dogje pijesak? — Ustanem i obigjem čuvarnicu, ali ništa novo. Uzmem svjetiljčicu, pa se zaputim prema drugim zgradama, obigjem ih, ali ne vidim nikog. Iza toga se opet vratim na ono mjesto, prigledam dva trputa onu šišu, zamotam cigaru, pripalim je, pa odoh u kancelariju, da prijavim moj odlazak.

Već je prošao jedan sat poslije pola noći, kad sam sa kabanicom i svjetiljkom pošao kući. Noć je bila tamna, ali ipak pomrčina nije bila tolika, da se ne bi moglo vidjeti put i grmlje i kuće, kuda prolazim. Po nebu su se gomilale teške oblačine, kojima je vjetar svaki čas mijenjao oblike, dok je po zemlji raznio prašinu, papirčice i opalo lišće iz jednog kuta u drugi, zbijajući ih u kolutove, da lakše zalepršaju zrakom. A meni se nadalo misliti i razmišljati: odakle bi mogao doći onaj pijesak? — Valjda od miša! — rekoh u sebi, pa da tu misao zabacim, pogledam u one oblačine, što se na visini preganjahu sad na jug, sad na sjever. Zagledavši se tako k nebu, odjednoć iznenadno posrnuh o jedan kamen, koga je neko bio ostavio tamam nasred puta a na početku naše mahale. Promrmljavši nešto „onom, koji je taj kamen bacio na put“, uklonim ga u jedan kraj, da ne bi još ko s njega posrnuo

i pogjem dalje. — Hm, ovo je noćas drugo iznenagjenje - rekoh u sebi, idući putem, nastojeći silom, da ne mislim ni na kamen ni na pijesak. Megjulim sam došao megju oba naša groblja. I s desne i s lijeve strane vidiš razne grmove i tolike bašluke (nadgrobne biljege) kako stoje na tom tajanstvenom mjestu, kao da su mrtvi izašli iz grobova, pa se zamotali u platno, da gledaju, ko prolazi u gluho doba po toj cesti. Ja sam tuda prolazio toliko puta bez ikakve misli, ali baš te noći imagjah u srcu nekakvu tjeskobu. A kad još ugledah onaj krupni bašluk, odaklen je budalasta Hata skočila na vrat Selimagi, ja podigoh svjetiljku malo na više i odmakoh je od sebe, da bolje posvijetlim put i da makar što radim. Još nisam ni mitio groblje, kad ugledah pred sobom na jedno 5—6 koračaja zeca! Jest Boga mi, zec! To ti je bio golem... zekast zec biva zekonja. — Valjda je iskočio iz harema — reko sam sebi za neku utjehu, ama odmah iza toga rečem: — Ako je to zec, za što ne bježi? Za što stoji baš megju grobljem i gleda u me?

(Nastaviće se).

NARONE UMOTVORINE.

Vira u junaka.

U Mostaru šećer mejtef kažu,
U njem uči triest divojaka,
Hodža im je Šećer Salihaga,
Kalfa im je dilber Umihana;
U ruci joj od zlata šibica,
Čim svituje svoje drugarice:
Moje druge, ne hodile hude,
Ne držite vire u junaku!
Muška glava, šušnjevit grana.
Udri granom o zelenu travu,
List opade, a grana ostade.
Ovaka je vira u junaka.

O jablane!..

O jablane i te tvoje grane,
Savi grane do zelene trave,
Da ja pridem moru na jaliju,
Da upitam Muju i Aliju:
Il je lakše kugu bolovati,
Ili dragu u drugog gledati,
Pa govori Mujo i Alija:
Triput lakše kugu bolovati,
Nego dragu u drugog gledati,
Jer u kugi samo boli glava,
A za dragom i srce i glava.

Zabilježio: S. Agić.

LISTAK

Ramazani šerif.

U ponedjeljak na 4. ov. mj. nastupa ramazan, za sljedbenike islamske vjere najblagosloveniji i najmubarek-niji mjesec u godini; mjesec u kojem je veliki Stvoritelj svemira počeo preko Džibrili Emina objavljivati našem svetom pejgamberu najveću istinu — Kuran azimuššan.

U ovom će se mjesecu svaki pravovjerni musliman potegnuti od nevaljalih djela i opačina i sav se predati ibadetu, posteći i moleći svemogućeg Allaha, da mu oprosti grijehove, koje je možda svijesno ili nesvjesno počinio kroz ostalih jedanaest mjeseci u godini.

Ramazani je dakle mjesec muslimanske pobožnosti i ibadeta, koji nam savjest čisti i duševno zadovoljstvo daje; nu on nam takogjer i fizičke koristi pruža, kao što to lijepo dokazuje Dr. Husejn Hulki beg u svom članku „Ramazanski post“, što ga mi u našem listu iznosimo.

Osim toga ramazani je i sa socijalnog gledišta veoma koristan po islamsku zajednicu, jer su u njemu bogatiji ljudi vjerom zaduženi sirotinji zećat i sadakai fitr davati, na iftar je pozivati i tako joj olakšavati teret životne nevolje i računati je od kragje i drugih nedozvoljenih činova, na koje ju može glad i nevolja natjerati.

Uz ramazani se muslimani često sastaju na iftarima i sijelima, gdje učvršćuju islamsko bratstvo i zdogovaraju se o zajedničkim potrebama u životu. Na tim iftarima i sijelima mnogo put iznikne po koja korisna po Islam misao, koja se poslije realizuje i muslimanskom narodu na uhar služiti stane.

Naše bi kadije, muallimi, učitelji i imami patriotisko djelo učinili, kad bi sada u ovom mubarek mjesecu na iftarima i sijelima pokupili i po kojeg pretplatnika „Biseru“, koji je pokrenut jedino za to, da u naš narod i porodicu širi zdravu islamsku prosvjetu.

To ih ne će nikakva truda stajati, a islamskom će prosvjetnom napredku mnogo doprinijeti.

Želeći svoj braći muslimanima, da ovaj mubarek mjesec isposte u sreći i selametu, kličemo im:

Ramazani šerif mubarek olsun!

Iz islamskog svijeta.

Glas iz Japana — Mjesečni panislamski list u Japanu »Iskamsko bratstvo« koji u Tokiju na engleskom jeziku izlazi, u jednom članku o sadanjem stanju Islama, megju ostalim veli ovo:

»Evropa sa svojim raznim spletkama sijući razdor i neslogu megju muslimane, nasilnički napada na islamske države, a evropska štampa na najbezobrazniji način viče na muslimane i uzvišeni Islam.«

»Islamsko bratstvo« nabrojivši sve nepravde Zapada prema muslimanima nastavlja:

»Skrainje je vrijeme da se već jednom svi muslimani: Osmanlije, Arapi, Perzijanci, Afganci i Indijanci ujedine.

Ovo je jedini način, kojim se muslimani mogu osigurati protiv hajdučkim navalama Evropljana. Svi muslimani trebaju danas shvatiti ozbiljno stanje islamskog Hilafeta, te okupivši se oko njegov, bratski se zauzeti za njegov spas i napredak«.

Mahmud Baj Huseinoff — U Rusiji je umro čuveni islamski dobrotvor; multimilioner Mahmud Baj Huseinoff, koji je sa svojom braćom Ahmed i Gani Bajom bez pet para kapitala počeo trgovati i nakon smrti iza sebe ostavio nekoliko miliona rubalja*) Braća Huseinoffi, u sticanju novca bez ikakvih sredstava, te u obilnom davanju istog za svoj narod, sličje američkim milionerima. Do sada ova tri brata što su za života dali, ili na smrti

oporukom ostavili svote ogromnog novca, za granju džamija, medresa, škola, i dobrotvornih društava, te za uzdržavanje muslimanskih gjaka u Rusiji, Turskoj i Evropi, iznašaju milion i po rubalja (preko 3,000.000 kruna.)

Poslije Mahmud Bajove smrti spremljen je za njegova na Hadž, Damla Hajrullah ef., koji je u ime merhumovo u Carigradu za dobrotvorne svrhe dao 16.200 kruna.

Da Bog (dž. š.) braću Huseinoffe rahmet učini, a islamskom svijetu ovakih zauzetih dobrotvora mnogo udijeli! Amin.

S.

Književnost.

Perzijska štampa. (Od njezina postanka do danas.) — Prva perzijska novina ugleda svijetlo godine 1848. početkom vlade šaha Nasredina. Njezin vlasnik i izdavač, Mirza Teki Han Emir Nizam, pisao je o perzijskoj politici i novini osigurao saradnju viših činovnika u državi, a njezin urednik, rodod Englez, prevagjao je članke iz evropskih novina, koji nijesu bili u opreci sa šahovom politikom. Novina je do 261. broja imala naslov »Ruznamei Vekaji« (Dnevnik dogagajaja), dok je početkom 1856 uzela ime »Ruznamei Devleti Alijjeji Iran«, (Dnevnik Perzijske vlade) a od 1903. godine izlazila je pod imenom »Iran«.

Poslije su u Perziji u raznim vremenima izlazile mnoge novine kao »Taheran« »Ruznamei Umi« (Znansveni Dnevnik), »Ettela« (Obavijest), »Šeret« (Sjaj), »Feheng« (Razum), te u Carigradu »Ahter« (Zvijezda), u Londonu »Kanun« (Zakon), koju je uređivao princ Mirza Malk

*) 1 Rublja = K. 253 hl.

Han Nazimudevle, za kojeg se misli da je napisao poznatu brošuru »Zadnja riječ Islama Evropi«. U Kairu je izlazila novina »Hikmet« (Mudrost).

Za vlade Muzaffer-eddina u Perziji je izlazio prilčan broj novina, čiji su urednici bili većinom školski upravitelji. Tada je najviše doprinio razvoju novinstva u Perziji, Hadži Mirza Ali Han Eminuddevle. Novine, koje su tada izlazile jesu slijedeće;

U Teheranu: »Terbijjet« (Odgoj), »Surejja« (Vlašići), »Hulasat ul-Havadis« (Kratak prijedlog novosti) »Šerafet« (Plemstvo), »Edeb« (Dobri Odgoj), »Šahinšah« (Car), »Felahat« (Znanost), »Kevkebi Deri« (Dvorska zvijezda), »Nevruz« (Novi dan godine).

U Tebrizu: »El-Hadid« (Željezo), »Adalet« (Pravda), »Kemal« (Savršenstvo), »Ihtijag« (Nužda), »Ikbal« (Sreća).

U Mešhedu: »Edeb« (Dobri Odgoj), koji je kasnije prenesen u Teheran.

U Bender - Bušir-u: »Muzafferik«.

U Isfihanu: El-Islam«.

Izvan Perzije: »Azâd« (Oslobogjenje), »Miftah uz-Zafer« (Ključ pobjede), »Pervereš« (Odgajanje), »Surejja« (Vlašići), »Čehre-Numa« (Koji pokazuje svijet), »Medžmua-i Ma Verai Bahri Hazer« (Transkaspjska Smotra).

Pri kraju vlade Muzaffer-uddina, proglašenjem ustava i slobode štampe, novine su se u Perziji jako pomnožile.

Pošto bi nas daleko dovelo, kad bi prikazivali sve — novine, koje su izlazile u Perziji od god. 1848. pa sve do danas, a kojih ima 243, to ćemo u kratko prikazati samo sada izlazeće novine. U Teheranu: »Istiklali Iran« (Perzijska Nezavisnost). To je dnevnik pokrenut 23. džemazi ul-evla 1228. Glasilo za slogu i napredak. Izdavaatelj: Dr Husein Han, okulista, a kasnije Sejjid Muha med Han, mjernik.

»Amuzkjar« (Vještak). Polumjesečnik. Osnovan 18. saffera 1326. Izdavaatelj: Šejh Ali Iraki.

»Iran-i Nev« (Nova Perzija) Dnevnik. Pokrenut u redžebu 1327. Organ perzijske demokracije. Direktor: Abu-z-Zija, kasnije Aaga Sejjid Mehdi Akgja. Urednik: Resul zade Mehmed Emin.

»Temeddun« (Prosjeta). Sedmični list. Osnovan 1 1321. Samostalnih nazora. Direktor: Muđebbir ul-Memalik. Od ove je novine petnaest brojeva izišlo u Rehtu.

»Dženub« (Jug). Osnovan u Ševvalu 1328. Direktor Dagistani.

»Ruznamei Resmi i Devleti Iran« (Zvanični list Perzijske vlade) Izlazi tri puta nedjeljno. Osnovan 18. rebiul-ahira 1329.

»Soruš« (Angjel koji mjeri djela samrtnika). Sedmični list. Osnovan 23. Zil-kadeta 1328 Urednik: Azad ul-Islam Lahigjani.

»Asr« (Vijek). Sedmični list. Osnovan u zil-hidži 1328 Organ umjerene stranke. Direktor: Aka Mirza Agaji Isfihani. Upravitelj: Hadži Šejh Hasan Han Tibrizi

»Medžlis« (Sabor). Osnovan 8. ševala 1324. Direktor: Sejjid Muhamed Sadik Tabatai, kasnije Šejh Jahja Kašani.

U Isfihanu »Afitab« (Sunce). Mjesečnik. Osnovan 20. rebi-ul-evvela 1329. Direktor: Mukamed Han Tahe-rani.

»Engjumeni Isfihan« (Klub Isfihanski). Sedmični list Osnovan 21. zil-kadeta 1324. Direktor: Džebel Amuls El-Musevi, odgovorni urednik: Aga Seragjuddin.

»Beledijjei Isfihan« (Isfihanska Općina). Izlazi dva puta sedmično. Osnovan 4. zil-hidžeta. Imao je više urednika.

»Pervane« (Leptir). Izlazi svaki deveti dan. Demokratskih nazora. Direktor: Sejjid Hasan Mumin-zade.

»Zajende Rud« (Ime rijeke koja teče kroz Isfihan) Nedjeljni list. Osnovan 1. rebiul evvela 1327. Demokrata. Direktor: Muin ul-Islam. Hunsari.

U Rehtu: »Amuzkjar« (Vještak). Sedmični list. Osnovan 8. Džemazi ul-ahara 1329. demokratskih nazora. Direktor: Muhamed Teki Širazi.

»Hair ul-Kelam« (Najkorisnija Riječ). Osnovan 24. džemazi ul-ahara 1325. Ovaj demokratski organ imao je pod uredništvom Efsah ul-Mutekellimina još jedno tahe-ransko izdanje, kojeg posljedni broj nosi datum od 23. saffera 1326.

»Kengaš« (Vijeće). Izlazi dva puta sedmično. Osnovan 13. zil-kadeta 1328. Umjerenih nazora.

»Gilan«. Izlazi tri puta sedmično. Osnovan 26. šabana 1328. Umjeren u politici. Direktor: M. Z.

»Nesimi Šimal« (Sjeverni lahor). Osnovan 2! šabana 1325. Direktor: Ešref El-Husejni.

U Tibrizu: »Tibriz«. Izlazi tri puta sedmično. Osnovan u zil-hidži 1328. Upravitelj: Husein.

»Seadet« (Sreća) Polumjesečnik. Osnovan u rebi ul-ahini 1329. Umjerenih nazora. Direktor: Azad-ullslam Lahigjani.

»Šefek« (Zora) Sedmičnik. Osnovan 27. ramazana 1328. Demoktata. Direktor: Dž. A. Riza-zade.

U Nedžefu: »El-Ilm« (Znanost). Osnovan 1328. Piše protiv politike visokih činovnika u državi.

»Nedžef«. Osnovan u rebiul-evvelu 1328. Nezavisan. Ravnatelj: Zovin-zade.

U Mešhedu: »Huršid« (Sunce). Izlazi četiri puta nedjeljno. Osnovan u muharremu 1328. Demokratskih načela. Direktor: Muhamed Sadik Tibrizi,

»Nevbehar« (Proljeće). Osnovan 9. ševvala 1328. Direktor: M. Behar.

U Kazvinu: »Kazvin«. Izlazi dva puta sedmično. Osnovan u rebi ul-ahiru 1328. Demokrata. Direktor: Mirza Ebul Kasim.

U Kermanu: »Kerman« Osnovan 17. rebiul-evvela 1329. Direktor: Mirza Gulam Husein Kermani.

U Kermanšahu: »Kermanšah«. Sedmični list. Osnovan 3. zil-kadeta 1327. Demokratskih nazora. Direktor: Fasih ul-Mutehellimin.

U Bender - Buširu: »Muzafferik« (Muzafferov list) Izlazi dva puta mjesečno. Glasilo demokracije. Osnovan u Ševvalu 1319. Ovaj je list imao još jedno izdanje u Mekkei Mukerremi.

U Urmijji: »Ferverdin« (Ime prvog mjesesa Zoroastrove godine). Nedjeljni list. Osnovan 28. džemazi-ul-evvela 1329. Demokrata. Direktor: H. Agazade.

Izvan Perzije a na perzijskom jeziku izlaze slijedeće novine:

U Carigradu »Šems« (Sunce). Sedmični list. Osnovan u ševvalu 1326. Umjerenih nazore. Upravitelj: Sejjid Hasan Tibrizi.

U Kairu: »Čehre-Nema« (Koji pokazuje svijet). Sedmični list. Osnovan u god. 1322. Umjerenih nazora. Direktor: Abdullah Muhamed.

U Bombaju: »Habbul-Metin« (Tvrda veza). Sedmični list. Imao je još dva izdanja, jedno u Teheranu, a drugo u Rehtu. Panislamski organ. Direktor: Dželal-ed-Din El-HusejniMuejjid ul-Islam.

Osim ovih novina izlazilo je u Perziji mnoštvo litografiranih noćnih listića, zvanih (Šebname) kao »Kerna«

Baba Taheri«, »Nam Nare«. Beuki Azrail« »Pelli Gafilin« i t. d., te četiri pet novina na francuskom i nekoliko na turskom i ermenskom jeziku.

U svakom slučaju, za sve novine u Perziji, bile bolje ili slabije, može se reci, da su učinile mnogo koristi Perzijancima, jerbo su im inspirirale želju za čitanjem i naobrazbom. Pa ne samo manje obrazovani ljudi da su sa nasladom čitali novine, nego i analfabete uzimali su ih za svoju djecu i na taj način štampa je mnogo doprinijela za opću naobrazbu u Pe^rziji.

U »Revue du Monde Musulmane«-u

S.

Kulturne bilješke.

Glavni zaključci vakufsko-mearifskog sabora.

(II. perioda, I. zasjedanje od 11/I. do 25/II. 1913.)

Kako je u povojima još uvijek rad vak. sabora najbolje se vidi iz generalne debate o proračunu, tome kulmenu parlamentarnog rada. U ovoj debati govore samo trojica, od kojih samo jedan izgovori uvod u generalnu debatu, a druga dvojica samo kritikuju po jedan stav. U ovoj debati ne prekida se riječ o našim potrebama svestrano niti dapače u vjer. prosvjetnom pogledu cjelovito, ne argumentiraju se uzroci naše slabosti, ne poziva se niko na odgovornosti i t. d. Već sve za jedno uže! Je li ovo znak potpune osviještenosti, da drukčije ne ide, nego što jest sada, ili se šuti iz obzira? = na to neka svako sam sebi odgovara.

P r o r a č u n .

Expoze proračunskog odbora, primljen za podlogu generalne i spebijalne debate, jest u suštini ovo:

Proračunski odbor u svojih 13 sjednica proučavao je osnovu proračuna za 1913., predloženu po prijašnjem saborskom odboru. Nije bilo vremena za detaljno proračunavanje, ali i letimičnim pregledanjem uvjerio se, da je ova proračunska osnova, a i dosadnji vakufski proračuni sastavljeni bez ikakvih principa i proračunskih sistematskih podloga, pa za to došla u proračunu za 1913. velika razlika i silni nerazmjer kod pojedinih kotarskih proračuna te kod pojedinih naslova i stavaka central. zaklade.

Kod ovog proračuna ne može se izbrisati ta anomalija i provesti potpuna jednačba, ali se može utirati put za to i postepeno dovoditi u sklad naslove i stavke i provagjati jednakost.

U koliko se ne mogu pokriti potrebe iz samostalnih vakufa, pokrivaju se one iz centralne vakuf. mearifske zaklade.

U proračunu samostalnih vakufa za 1913. predvigjen je:

Prihod sa	897.531 K
Rashod «	724.878 «
Višak	172.653 K—

Prema 1912. godini povišen je prihod za 35.164 K a rashod za 66.152 K —

Po okružjima je	Prihod:	Rashod:
Travničko	80.877 K	69.226 K
Bihačko	41.535 «	32.253 «
Sarajevsko	388.050 «	311.291 «
Banjalučko	141.076 «	123.341 «
Mostarsko	102.237 «	69.577 «
Tuzlansko	143.756 «	119.190 «.

Ovogodišnji proračun samostalnih vakufa povoljniji je od lanjskoga. —

Proračun centralne zaklade je bolje i intenzivnije proučavan. I ovaj, ima u sebi materijalnih nedostataka, koji se pokazuju u tome, što su sve dotacije na slabim temeljima i u megjusobnim silnim nerazmjerima. On pak ima naslove i stavke, kao što načela proračuna iziskuju.

Predvigjen je: Prihod 930.000 K—
Rashod 928.975 «

Višak 1.015 K—

Prema god. 1912. povišeno je pokrće za 18.900 K, a potreba za 20.429 K—

Specijalne potrebe povišene su: na poboljšanje plaća sibjan mualima 10.000 K— u prvom redu, a ostatak na poboljšanje imamskih plaća i 5% skuparinski doplatak za mualime mektebi ibtidajja.

Sibjan mualimi će se platiti prosječno po kotarevima a povjerenstva će im odmjerivati plaću po zasluži. Isti princip vrijedi i za imame, ako nijesu dovoljno plaćeni iz samostalnih vakata.

Kod izradbe pragmatike za mualime njihove će se plaće riješiti stalno i definitivno.

Generalne potrebe povišene su dijelom na poboljšanje plaća činovnika sab. odbora, po izglasanoj pragmatici;

«putni troškovi činovnika«	za 4.000 K;
povišica honorara pravnom referentu	« 1.200 «
»sabor - radi izvanrednog zasjedanja	« 3.000 «
»reforma medresa u okr. mjestima«	« 20.000 «
»reforma darul-mualimina«	« 13.400 «
za sufare siromašnoj djeci u rriekteb.	« 1.300 «
»kursovi sibjan - mualima«	« 6.000 «
»štipendije«	« 12.000 «

i honorar provizor mjernika za planove

i nadzor novih gragjevina « 10.000 «

Dosadnji vakufski i jedan novi provizor. mjernik imali bi proći cijelu zemlju i pregledati sve vakuf. objekte te njihovo stanje i vrijednost ustanoviti; a naročito pregledati novogradnje.

Štipendije se predvigjaju u svemu sa 34.000 K— i to: 16.000 K (16 štipendija) za pravo, filozofiju, vis. tehniku i medicinu — za svaku struku po 4, kao beska-matni zajam uz povrat, kad svršeni dobije u službi 1.600 K— plaće: 10.000 K (10 štipendija) za teologiju na kojem istoč. sveučilištu, uz reverz, da će u prvom redu služiti vakufu po potrebi; — i

8.000 K za gjake darul-mualimina, maksimalno po 300 K a minimalno prema imovinskim prilikama.

Sve molbe za štipendije šalju se preko onog vak. povjerenstva, u čijem se području molitelj nalazi.

Povišica pokrća uslijedila je većinom na temelju konstatovanih uspjeha iz knjiga prošle godine, te na osnovu toga (za koje 20.000 K—) što će centrala od svake investicije ili samostalnog vakufa uplaćivati troškove za izradu projekata i proračuna po provizornim mjernicima.

Vakuf. proračun, što se tiče prihoda, nategnut je do skrajnih granica. Odakle sada podmirivati druge vjerske, prosvjetne i opće kulturne potrebe naroda, nadolazeće s vremenom a u savezu sa mladom autonomijom?!

Narod ne poznaje dobro vjere, njenih moralnih i etičnih principa, nema volje za prosvjetom i kulturom, nema ideala, nema inicijative ni dovoljno snage za današnju borbu. Naše doba ispunjava narod tamnim životarenjem bez boje, snage i energije. Nehajni smo za sve, a naročito za borbu u kulturnom i prosvjetnom pogledu. S toga veli izvjestitelj proračunskog odbora:

»Naša je autonomija pozvata, da proti svim našim nedostacima vojuje i podiže narod u prosvjetnom i kulturnom pogledu!«

Autonomija mora preći na uregjenje vjerskih odnošaja, njenih institucija i prosvjetnih zavoda, makar i sa velikim novčanim žrtvama.

Istina, prihodi rastu, a nade je, da će investicije — novogradnje — dati lijepa prihoda.

*

Proračun samostalnih vakufa za 1913: godinu zaključuje se u glavnom:

	1913	bilo je 1912.	više za
Prihod	899.987 K	861.767 K	38.220 K
Razhod	751.021 K	658.726 K	92.295 K
Višak	148.966 K	203.041 K	— 54.075 K—

Najbogatiji kotar sa vakufima jest Sarajevo sa 352.262 K prihoda, a najsiromašniji je Ljubinja sa 339 K prihoda. Preko 100.000 K— vak. prihoda nema više ni jednog kotara, a ispod 1000 K— su kotarevi: Bileća, Gacko, Ljubuški Nevesinje i Županjac.

Nemoguće je pružiti kakve više informacije o proračunu samostalnih vakufa bilo po mjestima i okružjima, bilo po formi da se n. pr. znade koliko se troši na upravu vakufa, na džamijske službenike, vjerske svečanosti, sibjan mektebe i ibtidaije, na medrese i t. jer štampani proračuni vakufa na 450 stranica nemaju ni jedne pregledne tablice, nikakva indeksa i t. d. Nego samo skrhanu jedno na drugo — čitava kupusara. Nego ako čovjek traži vakuf, mora listati proračun dok ga nagje, kao ja n. pr. tražeći vakuf džamije u Bos. Brodu.

Proračun vakufske centralne zaklade detaljnije je izrađen. Ali se ni iz njega ne može sve iscrpiti. Ja sam n. pr. — istražujući nove mektebi ibtidaije — mogao jedino znati koje su nove, kad sam sranio prošlogodišnji proračun s novim, pa zaporkom kao nove označio one, kojih u proračunu za 1912. nijesu izvedene, pa koliko je sada novih — to se ne zna. (Ja što sam nabrojio jest 17(Nu makar za prinovu, ali sam slučajno pogledao mektebi ibtidaiju u Novoj Kasabi kot. Vlasenice, pa je nigdje ne nagjem niti kod centrale niti prenesene na koji samostalni vakuf. A do godine 1912. je bila Ova ibtidaija je i sad u N. Kasabi, ali je u proračunu nema. Tako je isto i s ibtidaijama u Tesliću i u Lepenici kotar Tešanj.

Cjelokupni proračun centralne zaklade preliminiran je je sa:

Razhodom od	950.547 K i
Prihodom «	935.000 «
Deficit	15.547 K—

Naslovi pokrića su: za 1913. prema 1912 +više ili manje

I. 10% vak. mear. prirez	431.000 K	— 24.000 K
II. Bogoštovna subvencija	136.500 K	+ 2.500 K
III. Prosvjetna subvencija	102.000 K	+ 2.000 K
IV. Najamnine od nekretnina	110.000 K	+ 20.000 K
V. Dohodak od 4. vak. konvikta	76.000 K	
VI. Hardžimuhaseba od samostalnih vakufa	26.000 K	+ 3.000 K
VII. Tretina, kesim i zakup od vakuf. nekretnina	6.000 K	
VIII. Murabeha na vak. glavnice	20.000 K	

IX. Paušl za prenose pristojbe	4.000 K	
X. Desetinski paušal	3.000 K	
XI. Naknada parbenih troškova	500 K	+ 400 K
XII. Razni nepredvigjeni prihodi	20.000 K	+20.000 K
Ukupno	935.000 K	+ 23.000 K

Naslovi potrebe su:

I. Ured saborskog odbora:	1913.	1912.
a) redovita potreba:		
1. Plaće	52.300	51.070
2. Doplatci	12.220	5.430
b) izvanredna potreba	550*	4.000
Ukupno	65.070 K	61.000

	1913.	bilo 1912.
II. Sabor i saborski odbor	15.300	12.300
III. Kotar vak. povjerenstva	44.063	41.000
IV. Uzdržavanje medresa	28.950*)	8.230
V. Darul-mualimin	20.000*)	6.580
VI. Mektebi ibtidaije:	274.789	283.887
osim toga iz samostalnih vakufa na mektebi ibtidaije	50.484	68.153
Sveukupno za mek. ibtidaije	325.272	352.140
VII. Putni troškovi ulema međ-lisa i muftija	9.000	9.000
VIII. Sirotište	44.000	83.000
IX. Konvikti	103.000	106.360
X. Štipendije	34.000	22.000
XI. Džamijske svrhe	78.351	79.244
XII. Sibjan mektebi	125.520	107.934
(osim toga iz samostalnih vakufa na ove	15.083	10.498
Ukupno za sibfan mektebe	140.603	110.423
XIII. Uzapćeni vakufi	16.194	17.517
XIV. Uzdržavanje tekija	1.689	1.580
XV. „ nekretnina	40.100	33.700
XVI. Mirovinski fond:		
a) za mualime mek. ibtidaija	10.000	10.000
b) za činov. sab. odbora	4.000	4.000
XVII. Ostali izdatci:		
a) redoviti	13.730	2.824
b) izvanredni	21.000	17.700

Ukupno naslov XVII. 34.730 20.525

Ako se uzme u obzir, da u ovom naslovu otpadaju u izvanrednoj potrebi prorač. za 1913. sadržani izborni troškovi od 15.300 K—, to onda pravo povišenje ovoga naslova iznosi 29.505 K—

Sveukupni prihod vakufa (samostal. centr. zaklade zajedno) predvigja se 1913. sa 1,834.987 K— a razhod sa 1,701.568 K—

te se pokazuje višak od 133.419 K — prema čemu faktičnog deficita nema u proračunu vakufa kao u zajedničkom gospodarstvu. Šemsuddin

* Umanjeno radi prenosa honorara pravnog referenta od 4.000 K- sa ovg naslova na ostale razne izdatke, prema čemu bi, da ova stav. nije ovdje brisata iznosilo pravo povišenje naslova prama 1912 godini za 8.070 K—

*) Povišice radi reformi

BRAĆO MUSLIMANI!

Širite islamsku prosvjetu!